

48 КОРИСНИХ ПОРАД З ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Автор:

Мухаммад ібн Саліх аль-Мунаджид

Переклад з арабської:

Андрій Шистєров

В ім'я Аллага Милостивого, Милосердного.

ПЕРЕДМОВА

Хвала Аллагу. Мир і благословення Всевишнього Посланцю Аллага. У цій книзі зібрані корисні поради з виховання дітей. Я прохаю Аллага, щоб дозволив цій праці бути корисною. Нехай Аллаг винагородить благом кожного, хто взяв участь і допоміг у підготовці та розповсюдженні цієї книги.

1. ДІТИ – ЦЕ ВЕЛИКА МИЛІСТЬ І ПОДАРУНОК ВСЕВИШНЬОГО АЛЛАГА

Люди мають бути вдячними Аллагу за дітей та цінувати цю милість. Діти є квітами серця, опорою та прикрасою мирського життя. Всевишній Аллаг в Корані сказав:

المال والبنون زينة الحياة الدنيا

Багатство і сини – прикраси мирського життя.

(Сура «аль-Кагф», аят 46)

Всевишній звернув нашу увагу, що обрані раби Милосердного звертаються до Нього із таким благанням:

ربنا هب لنا من أزواجنا وذرياتنا قرة أعين واجعلنا للمتقين إماما

Ті, які говорять: «Господи наш! Даруй нам насолоду для очей у дружинах наших і в нащадках наших, і зроби нас взірцем для богобоязливих!».

(Сура «аль-Фуркан», аят 74)

2. ІСЛАМ ГАРАНТУЄ ДИТИНІ ПРАВА ЩЕ ДО ЇЇ НАРОДЖЕННЯ

Права дитини починаються тоді, коли її батько обирає благородну матір. Потім права дитини продовжуються у вигляді турботи про її матір у період вагітності. Іслам гарантує дитині право на життя. Через це в ісламі заборонені аборти; вагітним дозволено розговлятися у місяць рамадан; у разі вбивства дитини в утробі матері вбивця зобов'язаний виплатити компенсацію; покарання за перелюб не застосовується, доки жінка не народить дитину і поки вона не вигодує її груддю.

Після народження у дитини є право на те, аби оточуючі раділи її появі. Також бажано промовити дитині слова заклику на молитву (*азан*) і трошки змастити її рот невеликою кількістю пережованого фініка. У дитини є право називатися по-батькові. Для дитини слід обрати гарне ім'я та відсвяткувати її народження. Бажано поголити волосся новонародженої дитини та роздати милостиню золотом або сріблом, яка дорівнюватиме вазі її

волосся. У дитини є право на те, щоб їй зробили обрізання, годували грудним молоком повні два роки, піклувалися, витрачали кошти, виявляли справедливість так само, як і до всіх її братів та сестер, а також дбали про її фізичне та моральне здоров'я. Іслам гарантує права дитини в таких сферах, як спадок, заповіт, дарування, благодійність (*вакуф*) тощо.

3. НАШІ ДІТИ - ЦЕ НАША ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Наші діти – це наша відповідальність. Аллаг питає нас про те, як ми ставились до дітей. Всевишній в Корані сказав:

يا أيها الذين آمنوا قوا أنفسكم وأهليكم نارا وقودها الناس والحجارة

О ви, які увірували! Бережіть себе і сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди й камені.

(Сура «ат-Тахрім», аят 6)

У хадісі Посланця Аллага (мир йому та благословення Аллага) йдеться: «Воістину, у твоєї

дитини є на тебе право»¹. Також він (мир йому та благословення Аллага) сказав: «Воістину, кожен з вас є пастухом, і кожен з вас несе відповідальність за свою паству. Правитель, який поставлений над людьми, є пастухом для своїх підлеглих і несе відповідальність за свою паству, чоловік є пастухом для своєї сім'ї і несе відповідальність за свою паству, жінка є пастухом для сім'ї свого чоловіка і його дітей та несе відповідальність за свою паству»². Пророк Мухаммад (мир йому та благословення Аллага) сказав: «Воістину, Всевишній Аллаг питає кожного піклувальника за тих, ким він опікувався: чи зберіг він їх, чи знищив? І також питає чоловіка за членів його сім'ї»³.

В іншому хадісі йдеться: «Аллаг заборонив впускати до Раю раба, якого Він поставив правити

---

¹ Муслім (1159).

² Аль-Бухарі (2409), Муслім (1829).

³ Ан-Насаї (9174). Аль-Албані назвав хадіс достовірним.

іншими рабами, а той обдурював їх та помер брехуном»⁴.

4. ПЛЕКАТИ БОГОБОЯЗЛИВІСТЬ

Кожен мусульманин має вказувати власним дітям на добро, піклуватися про них, застерігати їх від зла, забороняти їм гидоту та мерзенне, а також перешкоджати всім шляхам, які можуть привести до непослуху Всевишньому Аллагу.

5. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПОЧИНАЄТЬСЯ З БЛАГОЧЕСТИВОЇ МАТЕРІ

Вибір благочестивої матері є одним із прав дітей. Мати як така є навчальним закладом, який випускає цілі покоління. У хадісі сказано: «Намагайся домогтися богобоязливої жінки, і ти досягнеш успіху»⁵. Правий був поет, який сказав:

*Мати буде цілим навчальним закладом,
За умови, що ти підготуєш її до цього.*

---

⁴ Аль-Бухарі (7151), Муслім (142).

⁵ Аль-Бухарі (5090), Муслім (1466).

*Якщо ти підготуєш народ,
То нащадки також стануть гідними!*

6. ГІДНЕ ВИХОВАННЯ

Одним із найважливіших прав дитини є право на гідне виховання з боку її батьків. Батьки повинні добре піклуватися про власну дитину, ростити її відповідно до принципів Корану і Сунни, плекати в ній ісламське виховання, гідні якості та шляхетність. До цього належить духовне, моральне, розумове, фізичне, психологічне та суспільне виховання. Дитину слід взяти за руку і повести по шляху праведності, аби вона змогла досягти Раю та врятуватися від Пекла. Всевишній Аллаг в Корані сказав:

يا أيها الذين آمنوا قوا أنفسكم وأهليكم نارا وقودها الناس والحجارة

О ви, які увірували! Бережіть себе і сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди й камені.

(Сура «ат-Тахрім», аят 6)

Це означає: «Наказуйте їм звершувати добро, забороняйте їм здійснювати зло, навчайте й виховуйте їх, тим самим, оберігаючи від Пекла»⁶.

7. ДИТИНА – ЦЕ КОШТОВНІСТЬ, ЯКУ ВВІРЕНО НА ЗБЕРІГАННЯ

Вчені кажуть: «Дитина – це щось, ввірене на зберігання, а її чисте серце – це неогранене дорогоцінне каміння, з якого можна зробити що завгодно. Якщо дитину привчити до добра, то вона буде щасливою як в мирському, так і у вічному житті. Батьки та вчителі дитини також отримують винагороду за те, чого вони навчили дитину.

Якщо дитину привчити до зла, то вона буде приречена на нещастя. Тягар гріха понесе той, хто його вчинив, а також той, хто навчив дитину і був відповідальним за неї.

На скільки б старанно батько не намагався вберегти власну дитину від вогню життя мирського,

---

⁶ Див. «Тафсір аль-Багаві» (8/169).

він ще більш старанно має оберігати власну дитину від вогню життя вічного»⁷.

Навчання в дитячому віці схоже на гранування каменю, як про це сказав поет:

Якщо ти спробуєш вирівняти гілки,

То вони стануть рівними.

Але якщо ти спробуєш вирівняти дрова,

То вони ніколи не стануть рівними.

Виховання може принести користь в дитинстві,

Але ніколи не принесе користі в старості.

8. НАВЧАТИ ДУХОВНИМ ЦІННОСТЯМ

Мусульманин повинен плекати духовні цінності серед своїх дітей, навчаючи їх вірі в Аллага. Всевишній в Корані сказав про праведника Лукмана:

وإذ قال لقمان لابنه وهو يعظه يا بني لا تشرك بالله إن الشرك لظلم عظيم

---

⁷ Див. «Іхья Улюм ад-Дін», аль-Газалі (3/72). Із невеликими зкороченнями.

**Ось сказав Лукман своєму сину, повчаючи його:
«Сину мій! Не поклоняйся крім Аллаха нікому,
адже багатобожжя – великий гріх!»**

(Сура «Лукман», аят 13)

Повідомляється, що Ібрагім ат-Теймі (хай буде вдоволений ним Аллаг) сказав: «Раніше, коли лише дитина починала розмовляти, її навчати молитві та вимові свідoctва «Немає божества, по праву гідного поклоніння, крім Аллага». Таким чином це свідчення ставало першими словами, які вимовляла дитина»⁸.

9. ЗВЕРТАТИСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ДО АЛЛАГА

Мусульманин має навчати своїх дітей звертатися за допомогою до Аллага, покладатись на Нього, довіряти тільки Йому Одному, а також вірити у долю та передвизначення. Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага), повчаючи Ібн Аббаса (хай буде вдоволений ним

---

⁸ Ібн Абу Шейба, «аль-Мусаннаф» (3519).

Аллаг), коли той ще був юнаком, сказав: «Юначе, я навчу тебе кільком словам: бережи пам'ять про Аллага, і Він буде охороняти тебе; бережи пам'ять про Аллага і ти знайдеш Його перед собою. Якщо хочеш попрохати про щось, то прохай Аллага, якщо хочеш звернутися за допомогою, то звертайся за нею до Аллага. Й ти маєш знати, що якщо всі інші зберуться разом, аби зробити для тебе щось корисне, то вони принесуть тобі користь лише в тому, що було передвизначено для тебе Аллагом. І якщо зберуться вони разом, аби чимось зашкодити тобі, то вони зашкодять тобі лише в тому, що було передвизначено для тебе Аллагом. Пір'я вже підняті, а сторінки вже висохли»⁹.

10. ПЛЕКАТИ ЛЮБОВ ДО ПРОРОКА МУХАММАДА (мир йому та благословення Аллага)

Мусульманин має плекати серед своїх дітей любов та повагу до Пророка Мухаммада (мир йому

---

⁹ Ат-Тірмізі (2516). Аль-Албані назвав хадіс достовірним.

та благословення Аллага), до його сподвижників (хай буде вдоволений усіма ними Аллаг), а також до праведних попередників (хай помилує всіх їх Аллаг). Дітей слід навчати життєпису Пророка Мухаммада (мир йому та благословення Аллага) – його висловлюванням та ситуаціям, з якими він стикався у своєму житті і яким чином він їх вирішував. Оскільки саме Пророк Мухаммад (мир йому та благословення Аллага) є для нас найкращим прикладом.

Імам Малік (хай буде вдоволений ним Аллаг) сказав: «Праведні попередники плекали любов до Абу Бакра і Умара серед своїх дітей так само, як навчали їх сурам із Корану»¹⁰.

Алі ібн аль-Хусейн (хай буде вдоволений ним Аллаг) казав: «Ми навчали своїх дітей військовим походам, які відбулися за участю і без участі

---

¹⁰ «Усуль І'тікад Агль ас-Сунна ва аль-Джама'а», аль-Лялякаї (7/1313).

Пророка (мир йому та благословення Аллага), так само, як навчали їх сурам із Корану»¹¹.

Ісма'іль ібн Мухаммад ібн Са'д ібн Абу Ваккас (хай буде вдоволений ним Аллаг) казав: «Мій батько навчав мене і перераховував мені військові походи Посланця Аллага (мир йому та благословення Аллага), кажучи: «Синку! Це – подвиги ваших пращурів, тож не забувайте про них!»¹².

11. НАВЧАТИ МОЛИТВІ ЗМАЛЕЧКУ

Мусульманин повинен навчати власних дітей молитві змалечку. Із семирічного віку батькам слід спонукати дітей до звершення молитви, а в разі її невиконання злегка шльопати їх, коли їм виповниться десять років. Доказом цього є хадіс Пророка (мир йому та благословення Аллага): «Наказуйте своїм дітям молитися, починаючи з семирічного віку, і злегка шльопайте їх за

---

¹¹ «Аль-Джамі' лі Ахляк ар-Раві», аль-Хатиб аль-Багдаді (1591).

¹² «Аль-Джамі' лі Ахляк ар-Раві», аль-Хатиб аль-Багдаді (1590).

незвершення молитви, починаючи із десяти років, і укладайте їх спати окремо»¹³.

12. ПРИВЧАТИ ДО ПОСТУ ЗМАЛЕЧКУ

Мусульманин має привчати своїх дітей до дотримання посту змалечку. Дітям слід брати участь у розговінні постуючих. Треба спонукати дітей до роздачі милостині в місяць рамадан і звершенню бажаної нічної молитви (*таравіх*). При цьому батькам слід мотивувати та заохочувати дітей.

Повідомляється, що ар-Рубей'а бінт Му'аввіз (хай буде вдоволеній нею Аллаг) розповідала про піст в день Ашура, який був обов'язковим до припису постувати в місяць рамадан, таке: «Ми продовжували постувати в цей день і привчали до посту наших дітей. Ми робили для них іграшки із вовни. Коли ж хтось із них плакав через їжу, то ми давали йому ці іграшки доти, поки не наставав час розговіння»¹⁴.

---

¹³ Абу Дауд (495). Аль-Албані назвав хадіс достовірним.

¹⁴ Аль-Бухарі (1960), Муслім (1136).

13. ПОСТУПОВО НАВЧАТИ ТОМУ, ЩО ДОЗВОЛЕНО ТА ЗАБОРОНЕНО

Мусульманин повинен поступово навчати своїх дітей тому, що є дозволеним, та тому, що є забороненим. Дитина змалечку починає усвідомлювати, що дозволено, а що заборонено. Якщо їй це пояснити, то вона зрозуміє. Коли одного разу аль-Хасан ібн Алі (хай буде вдоволений Аллаг ними обома) взяв один фінік з-посеред тих, що були зібрані в якості милостині, і поклав його собі до рота, то Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага), сказав йому: «Не можна, не можна, полиш це! Хіба ти не знаєш, що ми не їмо зібране для милостині?»¹⁵.

14. НАВЧАТИ ЗГАДУВАННЮ АЛЛАГА

Мусульманину слід навчати своїх дітей ранковим та вечірнім згадуванням Аллага; до читання певних коротких хадісів Посланця Аллага (мир йому та благословення Аллага), які

---

¹⁵ Аль-Бухарі (1419), Муслім (1069).

відповідають їхньому віку і охоплюють багато важливих релігійних питань. Іноді батькам слід повторювати все це разом із дітьми. Зі свого боку батькам слід заохочувати власних дітей до вивчення напам'ять згадувань Аллага і хадісів. Таким чином дитина буде звикати жити, пам'ятаючи про Всевишнього Аллага, Сунну та іслам.

15. ВИХОВУВАТИ МОРАЛЬНІСТЬ

Мусульманин має виховувати в своїх дітях моральність.

- Моральність у взаєминах із Аллагом – це пробудження вродженої природи, закладеної до дитини; визнання милостей Аллага; усвідомлення того, що Аллаг завжди і всюди за всім спостерігає.
- Моральність у взаєминах із Посланцем Аллага – це любов, слідування, повага та вивчення життєпису Пророка (мир йому та благословення Аллага).

- Моральність у взаєминах із самим собою та із оточуючими – це сором'язливість, вихованість, благочестя до батьків, підтримування родинних зв'язків, контроль над словами, щедрість, вірність, дисциплінованість, відповідальність та багато іншого.
- Застереження від поганої моральності, проявами якої є жадібність, брехня, злодійство, зарозумілість, погані слова, надмірність, витрачання грошей на заборонне, вистежування, заздрість, брехня та багато іншого.
- Навчання загальним принципам етикету, до яких належить етикет справляння природної потреби, догляд за вродженими людськими особливостями, дотримання чистоти, етикет прийому їжі, етикет пиття, етикет сну, етикет носіння одягу, етикет входу до приміщення, етикет прикривання частин тіла, етикет поведінки на зібраннях, етикет проходження по

дорозі, етикет чхання, етикет позіхання та багато іншого.

16. ВИХОВУВАТИ СТАРАННІСТЬ

Мусульманин має виховувати в своїх дітях високу моральність та особливу старанність. Змалечку дитину слід навчити поважати оточуючих і плекати в ній мужність. Батьки мають різними способами заохочувати власних дітей.

Повідомляється, що одного разу Гінд бінт Утба грала із Муавієй (хай буде вдоволений ним Аллаг), коли він був ще зовсім маленьким, та казала:

Якщо мої припущення справдяться,

Тої цей хлопчик стане ватажком курайшитів

Так само, як був ватажком мій батько¹⁶.

Коли одного разу проникливий араб побачив маленького Муавію (хай буде вдоволений ним Аллаг), то сказав: «Я думаю, що цей хлопчик стане ватажком свого народу», – на що його мати Гінд

---

¹⁶ «Аль-Іяль», Ібн Абу Шейба (272).

відповіла: «Нехай я втрачу його, якщо він не стане ватажком свого народу!»¹⁷.

17. ЗДІБНОСТІ ДИТИНИ МОЖНА ВИЯВИТИ У РАНЬОМУ ВІЦІ

Вчені відзначають, що здібності дитини можуть виявлятися в її лідерських якостях. Іноді діти збираються для того, аби пограти разом, і одна дитина із лідерськими здібностями питає: «Хто буде грати зі мною?», – а слабохарактерна дитина питає: «З ким мені пограти?»¹⁸.

Тому Умар (хай буде вдоволений ним Аллаг) запрошував на збори зі старійшинами Бадр¹⁹ Ібн Аббаса (хай буде вдоволений ним Аллаг), хоча той був ще зовсім юнаком, але вже тоді він виявляв блискучі здібності.

---

¹⁷ «Таріх ад-Дімашк», Ібн Асакір (59/65).

¹⁸ «Газкіра аль-Аба ва Таслія аль-Абна», Ібн аль-Удейм (с. 30).

¹⁹ Аль-Бухарі (4970).

Коли Ібн Умар (хай буде вдоволений ним Аллаг) зустрічав свого сина Саліма, то цілував його й казав: «Шейх цілує шейха»²⁰.

18. ДІВЧАТ СЛІД ВИХОВУВАТИ СОРОМ'ЯЗЛИВИМИ ТА ЦНОТЛИВИМИ

Дівчат слід виховувати сором'язливими та цнотливими, пояснюючи їм, що ці якості є прикрасою для жінки. Дівчат також слід привчати до ісламської форми одягу (*хіджаб*) та до поступового покриття власного тіла, пояснюючи їм, що це є ознакою цнотливості та гідності. Зелену гілку ще можна зігнути, але якщо спробувати зігнути суху гілку, то вона зламається.

19. НЕ МОЖНА ПРИВЧАТИ ДІВЧАТ НОСИТИ КОРОТКИЙ АБО ПРОЗОРИЙ ОДЯГ

Однією з катастрофічних помилок при вихованні дівчат є привчання їх до носіння

---

²⁰ «Ан-Нафака аля аль-Іяль», Ібн Абу ад-Дунья (147).

короткого, прозорого або вузького одягу. Особливо це стосується милих дівчат та тих, які швидко дорослішають. Тому що хворі люди, які не відрізняють маленьку дівчинку від зрілої дівчини, можуть звертати на них нездорову увагу. Не кажучи вже про те, що дівчата будуть звикати до такого одягу і потім буде важко їх перевчити.

20. БАТЬКО НЕСЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕ, З КИМ ТОВАРИШУЄ ЙОГО ДИТИНА

Батько відповідальний за те, щоб його дитина обирала благочестивих друзів, які б допомагали їй у релігійних та мирських справах. Батько має цікавитися, з ким товаришує його дитина, і допомагати їй уникати поганих друзів. У хадісі йдеться: «Людина сповідує ту саму релігію, що і її найближчий друг. Тож нехай кожен з вас звертає увагу на те, з ким він дружить»²¹.

---

²¹ Абу Дауд (4833), ат-Тірмізі (2378). Аль-Албані назвав хадіс достовірним.

21. ДОБРИХ ДІТЕЙ ПСУЄ ПОГАНЕ ОТОЧЕННЯ

Скільки чистих дівчат було зіпсовано поганими подругами та скільки добрих хлопчиків почали дружити із поганою компанією, в результаті чого стали злочинцями або наркоманами! Профілактика краща за лікування.

22. РОЗМОВА З ДИТИНОЮ ПРО ДОБРУ МОРАЛЬНІСТЬ ДОПОМОЖЕ ЇЙ ОБРАТИ ГІДНИХ ДРУЗІВ

Для того, щоб навчити дитину правильно обирати друзів, із нею слід розмовляти про добру моральність та робити слушні висновки щодо поведінки оточуючих. Слід радіти добрій поведінці, а поганою поведінкою слід бути незадоволеним.

23. СІМ'Я ВІДІГРАЄ ГОЛОВНУ РОЛЬ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Сім'я відіграє головну роль у вихованні дитини. Успіх або поразка при вихованні дитини

відбиваються на її майбутніх душевних, суспільних та особистих якостях. Так само як розбіжності та чвари між батьками позначаються на психологічному здоров'ї дитини, що в майбутньому може привести до душевних розладів.

24. СІМ'Я ВІДІГРАЄ ВЕЛИЧЕЗНУ РОЛЬ У РОЗКРИТТІ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ

Сім'я відіграє величезну роль у розкритті дитячих талантів. Сім'я мотивує дітей досягати кращих результатів, піклуючись та розвиваючи їх здібності. Після вивчення даного питання були отримані такі результати:

- 90% обдарованих дітей було виявлено у віці між народженням та п'ятьма роками;
- 10% обдарованих дітей було виявлено у віці між п'ятьма та сімома роками;
- 2% обдарованих дітей було виявлено у віці після восьми років.

Неправильне виховання знижує ймовірність геніальності, обдарованості та формування правильної мотивації у дітей.

25. ВЖИВАННЯ ГІДНИХ СЛІВ ЩЕ БІЛЬШЕ МОТИВУЄ ДІТЕЙ

Вживання гідних слів на адресу дитини ще більше мотивує її. Наприклад, дитину можна називати «лев», «правдивий», «доброчесний» тощо. Такі слова будуть спонукати дитину більше читати. Також щодо деяких питань слід радитися із дітьми.

26. СУСПІЛЬНА СКЛАДОВА Є ВАЖЛИВИМ АСПЕКТОМ ЖИТТЯ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

Суспільна складова є важливим аспектом життя кожної людини. Риси цього аспекту проявляються вже з перших років, в ранньому дитинстві, яке є одним з найважливіших етапів життя людини. Цей етап є фундаментом усіх наступних етапів життя людини і протягом нього формуються всі інші складові особистості дитини. Як відзначають фахівці

в сфері виховання, в цей період закладаються основні риси характеру та моральності людини, які в подальшому буде складно змінити.

27. СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ

Соціальні навички – це сукупність умінь, які використовує людина для взаємодії та налагодження зв'язків із оточуючими. Також можна дати таке визначення терміну «соціальні навички» – це здатність людини спілкуватися із оточуючими людьми як за допомогою слів, так і за допомогою поведінки.

28. ДИТИНА ПОЧИНАЄ НАБУВАТИ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У СІМ'Ї

Дитина починає навчатися соціальним навичкам у власній родині. Дитина спілкується зі своїми батьками, а вони спілкуються із нею; дитина спілкується зі своїми братами та сестрами, а також із оточуючими.

29. СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ ДОПОМАГАЮТЬ ДИТИНІ

Володіння соціальними навичками дозволяє дитині гармонійно співіснувати із оточуючими протягом тривалого часу. Брак соціальних навичок призводить до ряду психологічних проблем, неадекватної поведінки та формування ненависті до оточуючих.

30. НЕОБХІДНІ СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ

До необхідних соціальних навичок, яким слід навчати дітей в сім'ї, належать: прийом гостей, співчуття до оточуючих, готовність прийти на допомогу, обмін корисними ідеями з іншими людьми, налагодження добрих зв'язків із оточуючими, використання лаконічних слів, почуття подяки щодо того, хто зробив дитині добро, вибачення свого товариша, який скоїв щось не так. Також дитині слід цікавитися станом здоров'я відсутніх в дитячому садку або школі товаришів, вітати при зустрічі своїх знайомих, співчувати своїм

засмученим друзям та намагатися допомогти їм у вирішенні їх справ.

31. НАЙЕФЕКТИВНІШІ СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК

До найбільш ефективних способів формування соціальних навичок у дитини належать:

- розвиток суспільної самосвідомості, навичок налагодження зв'язків із оточуючими, розуміння їх почуттів та отримання корисних уроків із їх досвіду;
- повага та розвиток особистості, плекання почуття гідності і довіри до самого себе, надія на власні сили, незалежність під час прийняття рішень – при виборі ігор, одягу та вирішенні проблем із однолітками. Також дитині слід брати участь в таких простих домашніх справах, як накривання на стіл або виніс сміття.

Дитині треба давати можливість приймати власні рішення і нести за них відповідальність. Якщо

дитина прийняла вірне рішення, то її слід за це похвалити.

32. ДОВІРЯТИ ДІТЯМ

Прикладом того, як зміцнити в дитини відповідальність та впевненість у собі, є випадок, коли Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага) довірив маленькому Анасу ібн Маліку (хай буде вдоволений ним Аллаг) одну важливу таємницю і відправив його посланцем до війська. Розповідає Анас (хай буде вдоволений ним Аллаг): «Одного разу, коли я грав із іншими хлопчиками, до мене підійшов Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага), який привітав нас і відправив мене із одним дорученням. Через це я запізнився до матері, а коли я прийшов додому, то вона запитала: «Чому ти затримався?» Я відповів: «Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага) доручив мені одну справу». Вона запитала: «А що йому було потрібно?» Я відповів: «Це таємниця». Тоді вона сказала: «В жодному разі

нікому не розповідай таємницю Посланця Аллага (мир йому та благословення Аллага)»²².

Також слід згадати випадок, коли одного разу Посланцю Аллага (мир йому та благословення Аллага) принесли напій і він відпив із нього. В цей час праворуч від Пророка (мир йому та благословення Аллага) сидів один хлопчик, а зліва сиділи літні люди, і Пророк (мир йому та благословення Аллага) запитав у хлопчика: «Чи дозволиш ти мені передати цей кубок спочатку їм?» У відповідь хлопчик сказав: «Клянуся Аллагом, ні! Я нікому не поступлюся тим, що дісталось мені від тебе!», - і Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага) передав цей кубок йому»²³.

33. ДИТИНА-ІНВАЛІД - ЦЕ ВИПРОБУВАННЯ

Людина, яку Аллаг випробував, подарувавши дитину-інваліда, має виявляти терпіння та

---

²² Муслім (2482).

²³ Аль-Бухарі (2451), Муслім (2031).

вдоволення передвизначенням. Все, що передвизначив Аллаг, є благом для мусульманина. Посланець Аллага (мир йому та благословення Аллага) сказав: «Наскільки дивним є положення віруючої людини! Воістину, все в її положенні є для неї благом, і нікому цього не дано, окрім віруючої людини: якщо щось радує її, то вона дякує Аллагу, і це стає для неї благом; якщо ж із нею стається лихо, то вона виявляє терпіння, і це теж стає для неї благом»²⁴.

34. ІНВАЛІДНІСТЬ ДИТИНИ НЕ РОБИТЬ ЇЇ МЕНШ ЦІННОЮ

Пам'ятай, о милосердний батько та турботлива мати, що це – ваша дитина, й інвалідність не робить її менш цінною для вас. Скільки користі своїми знаннями і геніальністю принесли цьому світу інваліди! Тому в жодному разі не слід нехтувати значимістю вашої дитини.

---

²⁴ Муслім (2999).

35. СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ШКОЛИ ДЛЯ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

Дітям-інвалідам дуже важливо навчатися в спеціалізованих школах. У цих навчальних закладах існують необхідні освітні програми та практики, що дозволяють знайти індивідуальний підхід до проблеми кожної дитини-інваліда.

36. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ - ЦЕ ПАЛИЦЯ НА ДВА КІНЦА

Інтернет, мобільні телефони, соціальні мережі та сучасні технології – це палиця на два кінця. Дуже сильно помиляються ті, хто вважають, що все це може замінити дітям дозвілля. На противагу цьому, виховання в дитині усвідомлення того, що за ним завжди і всюди спостерігає Всевишній Аллаг, є релігійним обов'язком.

37. КОНТРОЛЬ ЗА ТИМ, ЩО ДИВИТЬСЯ ДИТИНА

Мусульманин має контролювати мультфільми, які дивляться його діти. Йому слід обирати корисні

мультфільми, які не будуть містити в собі чогось забороненого з точки зору ісламу. Батькам слід вигадувати альтернативні способи проведення дозвілля із дітьми: різні сімейні ігри, вихід на природу, пікніки тощо. Дітей слід займати корисними справами та періодично розмовляти із ними. Такий підхід здатний задовольнити душевні потреби дитини та запропонувати їй живу альтернативу, замість проведення дозвілля у перегляді мультфільмів.

38. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ВИМАГАЄ ТЕРПІННЯ

Виховання дітей вимагає терпіння, наполегливості та самоконтролю. При цьому батькам слід звертатися за допомогою до Аллага. Не завжди дітей слід карати фізично. Іноді можна просто суворо подивитися на дитину або несподівано перервати розмову. Дитину, яка вже усвідомлює те, що відбувається, в разі необхідності можна легко шльопнути: заради виховання, а не заради помсти.

39. ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКА ВИМАГАЄ ОСОБЛИВОЇ МУДРОСТІ

Для виховання дитини, яка вже досягла підліткового віку, батькам слід бути дуже мудрими. Їм потрібно знайти баланс між контролем над дитиною та виявом поваги до її особистої свободи.

Підліток має відчувати, що батьки про нього дбають і, одночасно, контролюють. У той самий час необхідно переконати дитину, що їй довіряють і ні в чому не підозрюють. Контроль має оберігати дитину, а не викривати її.

Розумний батько не стане шукати приводу для того, щоб покарати дитину, і не покаже дитині, що все про неї знає. В іншому ж разі репутація батька в серці дитини може похитнутися.

40. ЗАОХОЧУВАТИ ДО ДОБРОЇ МОРАЛЬНОСТІ ТА ВИБАЧАТИ НЕЗНАЧНІ ПОМИЛКІ

Мусульманин має заохочувати власну дитину за добру поведінку та іноді дивитися крізь пальці на

незначні помилки. Якщо ж дитина знову зробить ту ж помилку, то слід м'яко й делікатно звернути на це її увагу.

Деякі батьки, побачивши, як їх дитина припускає помилку, поводяться некоректно і намагаються ніби викрити її у скоєному злочині.

41. ІСЛАМСЬКЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В НЕМУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇНАХ

Мусульманину, який мешкає в немусульманських країнах, дуже важко дати дітям правильне ісламське виховання. Йому слід розповідати своїм дітям про велику небезпеку, яка чекає на них в немусульманських країнах. Це можуть бути різноманітні сумніви, пов'язані із віровченням, моральністю, суспільством, освітою тощо.

42. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ДУСІ ПРАВИЛЬНОГО ВІРОВЧЕННЯ

Мусульманин, який мешкає в немусульманських країнах, має виховувати своїх

дітей в душі правильного віровчення, яке є протиотрутою від сумнівів та пристрастей.

43. ЗВЕРШЕННЯ МОЛИТВИ

Мусульманин, який мешкає в немусульманських країнах, має привчати власних дітей до постійного звершення молитви у колективі, згадування Аллага, звернення до Нього за допомогою у будь-яких ситуаціях и до постійного контролю над звершенням релігійних обов'язків.

44. ВІДВІДВУВАННЯ МЕЧЕТІ

Мусульманин, який мешкає в немусульманських країнах, має привчати власних дітей до відвідування мечетей та ісламських центрів. При цьому батькам слід бути праведним прикладом для своїх дітей в цьому.

45. ВИВЧЕННЯ АРАБСЬКОЇ МОВИ

Мусульманин, який мешкає в немусульманських країнах, має приділяти особливу увагу вивченню власними дітьми арабської мови. Арабська мова є мовою ісламу та Корану. Батькам

слід піклуватися про те, аби частіше спілкуватися вдома арабською мовою. Усередині родини слід організовувати збори, на яких будуть читати Книгу Аллага та вивчати хадіси Пророка (мир йому та благословення Аллага).

Батьки повинні розуміти, що майбутнє віри їхніх дітей знаходиться в небезпеці, поки вони недбало ставляться до арабської мови. Хто зможе оживити арабську мову через тридцять, сорок чи п'ятдесят років, коли мине це покоління, яке прибуло із арабських країн? Наступні покоління, які народилися вже в західних країнах, природно будуть розмовляти іншими мовами, а арабська зникне.

46. БУТИ ОБАЧНИМ ДО ДРУЗІВ ВЛАСНИХ ДІТЕЙ

Вкрай важливо в немусульманських країнах виявляти обачність щодо друзів своїх дітей. Слід дізнаватися, хто вони? Яка їх моральність та які їхні схильності? Слід категорично забороняти

спілкуватися та дружити між собою дітям різних статей, тому що такі зв'язки є забороненими й можуть призвести до плачевних наслідків як для дітей, так і для їх родин.

47. НАВЧАННЯ ДІТЕЙ В ІСЛАМСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Для мусульман, які мешкають в немусульманських країнах, дуже важливо навчати своїх дітей в ісламських навчальних закладах, де немає змішування статей. Якщо ж таке важко зробити, то можна перевести дитину на дистанційне навчання.

48. ЩОДЕННИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ПІДЛІТКОМ

Вкрай важливо для мусульман, які мешкають у немусульманських країнах, щодня контролювати своїх дітей, особливо в підлітковому віці. Очі батьків й матерів завжди мають бути спрямовані у бік їх синів та дочок. Так має тривати доти, поки підліток не подорослішає і не зможе нести відповідальність за

власні вчинки. Тому що діти мусульман живуть в суспільствах, переповнених згубними звичками, спокусами, смутами, а також психологічними та соціальними відхиленнями.

Ми благаємо Всевишнього Аллага направити нас до того, що Він любить і чим Він задоволений. Ми прохаємо Аллага дарувати нам благословення у наших дітях та нащадках.

ربنا هب لنا من أزواجنا وذرياتنا قرّة أعين واجعلنا للمتقين إماما

Ті, які говорять: «Господи наш! Даруй нам насолоду для очей у дружинах наших і в нащадках наших, і зроби нас взірцем для богобоязливих!».

(Сура «аль-Фуркан», аят 74)

Хвала Аллагу, Господу світів!

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2
1. ДІТИ – ЦЕ ВЕЛИКА МИЛІСТЬ І ПОДАРУНОК ВСЕВИШНЬОГО АЛЛАГА	3
2. ІСЛАМ ГАРАНТУЄ ДИТИНІ ПРАВА ЩЕ ДО ЇЇ НАРОДЖЕННЯ	4
3. НАШІ ДІТИ – ЦЕ НАША ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	5
4. ПЛЕКАТИ БОГОБОЯЗЛИВІСТЬ	7
5. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПОЧИНАЄТЬСЯ З БЛАГОЧЕСТИВОЇ МАТЕРІ	7
6. ГІДНЕ ВИХОВАННЯ	8
7. ДИТИНА – ЦЕ КОШТОВНІСТЬ, ЯКУ ВВІРЕНО НА ЗБЕРІГАННЯ	9
8. НАВЧАТИ ДУХОВНИМ ЦІННОСТЯМ	10
9. ЗВЕРТАТИСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ДО АЛЛАГА	11
10. ПЛЕКАТИ ЛЮБОВ ДО ПРОРОКА МУХАММАДА (МИР ЙОМУ ТА БЛАГОСЛОВЕННЯ АЛЛАГА).....	12
11. НАВЧАТИ МОЛИТВІ ЗМАЛЕЧКУ	14
12. ПРИВЧАТИ ДО ПОСТУ ЗМАЛЕЧКУ	15
13. ПОСТУПОВО НАВЧАТИ ТОМУ, ЩО ДОЗВОЛЕНО ТА ЗАБОРОНЕНО	16
14. НАВЧАТИ ЗГАДУВАННЮ АЛЛАГА	16
15. ВИХОВУВАТИ МОРАЛЬНІСТЬ	17
16. ВИХОВУВАТИ СТАРАННІСТЬ.....	19
17. ЗДІБНОСТІ ДИТИНИ МОЖНА ВИЯВИТИ У РАНЬОМУ ВІЦІ	20
18. ДІВЧАТ СЛІД ВИХОВУВАТИ СОРОМ’ЯЗЛИВИМИ ТА ЦНОТЛИВИМИ	21
19. НЕ МОЖНА ПРИВЧАТИ ДІВЧАТ НОСИТИ КОРОТКИЙ АБО ПРОЗОРИЙ ОДЯГ	21
20. БАТЬКО НЕСЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕ, З КИМ ТОВАРИШУЄ ЙОГО ДИТИНА.....	22
21. ДОБРИХ ДІТЕЙ ПСУЄ ПОГАНЕ ОТОЧЕННЯ.....	23
22. РОЗМОВА З ДИТИНОЮ ПРО ДОБРУ МОРАЛЬНІСТЬ ДОПОМОЖЕ ЇЇ ОБРАТИ ГІДНИХ ДРУЗІВ	23
23. СІМ’Я ВІДІГРАЄ ГОЛОВНУ РОЛЬ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ.....	23
24. СІМ’Я ВІДІГРАЄ ВЕЛИЧЕЗНУ РОЛЬ У РОЗКРИТТІ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ.....	24

25.	ВЖИВАННЯ ГІДНИХ СЛІВ ЩЕ БІЛЬШЕ МОТИВУЄ ДІТЕЙ	25
26.	СУСПІЛЬНА СКЛАДОВА Є ВАЖЛИВИМ АСПЕКТОМ ЖИТТЯ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ	25
27.	СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ.....	26
28.	ДИТИНА ПОЧИНАЄ НАБУВАТИ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У СІМ'І	26
29.	СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ ДОПОМАГАЮТЬ ДИТИНІ.....	27
30.	НЕОБХІДНІ СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ	27
31.	НАЙЕФЕКТИВНІШІ СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК	28
32.	ДОВІРЯТИ ДІТЯМ	29
33.	ДИТИНА-ІНВАЛІД – ЦЕ ВИПРОБУВАННЯ	30
34.	ІНВАЛІДНІСТЬ ДИТИНИ НЕ РОБИТЬ ЇЇ МЕНШ ЦІННОЮ	31
35.	СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ШКОЛИ ДЛЯ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ	32
36.	СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЦЕ ПАЛИЦЯ НА ДВА КІНЦА.....	32
37.	КОНТРОЛЬ ЗА ТИМ, ЩО ДИВИТЬСЯ ДИТИНА	32
38.	ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ВИМАГАЄ ТЕРПІННЯ	33
39.	ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКА ВИМАГАЄ ОСОБЛИВОЇ МУДРОСТІ.....	34
40.	ЗАОХОЧУВАТИ ДО ДОБРОЇ МОРАЛЬНОСТІ ТА ВИБАЧАТИ НЕЗНАЧНІ ПОМИЛКИ.....	34
41.	ІСЛАМСЬКЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В НЕМУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇНАХ.....	35
42.	ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ДУСІ ПРАВИЛЬНОГО ВІРОВЧЕННЯ	35
43.	ЗВЕРШЕННЯ МОЛИТВИ.....	36
44.	ВІДВІДВУВАННЯ МЕЧЕТІ.....	36
45.	ВИВЧЕННЯ АРАБСЬКОЇ МОВИ.....	36
46.	БУТИ ОБАЧНИМ ДО ДРУЗІВ ВЛАСНИХ ДІТЕЙ	37
47.	НАВЧАННЯ ДІТЕЙ В ІСЛАМСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	38
48.	ЩОДЕННИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ПІДЛІТКОМ	38